

Змістовне дозвілля студентської молоді в бібліотеках вищих навчальних закладів – важлива сфера формування особистості

У статті означені основні функції дозвілля і роль бібліотеки ВНЗ у вихованні студентської молоді засобами культурно-просвітницької роботи.

Ключові слова: бібліотека, бібліотека ВНЗ, студент, студентська молодь, дозвілля, особистість, масова робота.

Студентські роки більшість з нас згадує як найкращу пору в житті. Це веселий, бентежний і водночас один з найвідповідальніших періодів у формуванні особистості.

Бути студентом – це одночасно велика радість, але й велика відповідальність. У цей період нарешті завершуються абітурієнтські тривоги, з'являється перший життєвий досвід. Розпочинаються будні, пов'язані з новими випробуваннями в навчанні, загартуванням у спорті, розвитком цілеспрямованості та суспільної активності, підготовкою до трудової діяльності. Тому велику роль тут відіграють усі, хто задіяний у вихованні, де студент не просто візьме певну суму знань, але й правильно зорієнтується у вирі сучасного життя, навчиться покладатися, у першу чергу, на власні сили, формувати відповідальність за своє майбутнє, суспільно-активну позицію, бути носієм високої загальної, політичної, правової, соціально-психологічної, естетичної, фізичної культури.

Важливе місце у формуванні особистості кваліфікованого фахівця, повноцінного члена суспільства посідає бібліотека вищого навчального закладу [8, с.3]. Які ознаки акумулює поняття “формування особистості”? Основна роль тут належить діяльності та спілкуванню, коли молода людина, взаємодіючи з соціальним оточенням, досягає певного рівня свідомості, здатності до перетворювальної діяльності, саме тоді вона стає особистістю.

Особистість постійно перебуває в русі, у змінах, у розвитку. Формування особистості – поняття психологічне і фізіологічне. Видатний український психолог академік Г. С. Костюк (1899–1982) дає таке визначення цього поняття: “Формування особистості – безперервний процес, що виявляється у кількісних змінах людської

істоти. Однак він не зводиться до кількісних змін, до зростання того, що вже є, а включає “перерви безперервності”, тобто якісні зміни...” [7, с. 28].

Поряд з поняттям “формування особистості” сучасна психолого-педагогічна наука все частіше вживає поняття “соціалізація особистості”, яке означає її становлення як суспільної істоти, набуття нею соціального досвіду, активного розвитку і саморозвитку під дією соціальних факторів.

Поняття “формування” і “соціалізація” розрізняють за більш активною позицією особистості в процесі соціалізації, ніж у процесі формування, більшого значення надається внутрішній активності особистості, її прагненню стати повноправним членом суспільства.

Визначні педагоги Я. Коменський, А. Дістеревич, К. Ушинський вважали, що дитина і молода людина формуються в результаті комплексу впливів – спадковості, середовища – і надавали все ж таки великого значення вихованню.

Бібліотека вищого навчального закладу здійснює всебічне інформаційне забезпечення культурно-освітньої та виховної сфери:

– оперативно реагує на зміни в запитах студентів, допомагає у вивченні і розширенні знань з різних предметів, що викладаються у ВНЗ ;

– організовує змістовне дозвілля.

Що ж розуміємо ми під терміном “дозвілля”?

Сучасні наукові дослідження підкреслюють значущість вільного часу в духовному та фізичному формуванні й розвитку особистості, у розкритті дозвілля як свободи людського духу. Дозвіллева діяльність людини може мати соціально корисний, нейтральний або асоціальний характер. Невміле або неорганізоване використання людиною свого дозвілля призводить до різноманітних проблем: асоціальної поведінки, відсутності вільного часу, перешкоджає самореалізації та саморозвитку особистості [2].

Зарубіжні вчені вважають, що дозвіллева діяльність є основою для творчої самореалізації кожної особистості впродовж усього її життя, а не лише під час навчання в школі чи у вищому навчальному закладі [4, с. 16].

Останнім часом у бібліотечну справу все активніше проникають такі поняття, як “вільний час”, “дозвілля”, “мультимедійні засоби”. Бібліотеки ВНЗ широко застосовують різноманітні форми дозвіллевої діяльності. Але проблема організації дозвілля в умовах бібліотек освітніх закладів так і не стала об’єктом широкого дослідження, хоча сучасне становище потребує аналізу процесів, що відбуваються у сфері освіти і культури.

Дозвілля на сучасному етапі розглядається як сфера пошуку сенсу життя, середовище особистісного самоствердження та саморозвитку, як категорія, що визначає задоволення людей життям і спрямована на задоволення творчих потреб особистості. Тому від ефективності вирішення дозвілля залежить й результативність міжкультурно-комунікаційної політики в цілому.

Зокрема в Програмі “Молодь України” зазначається: “...динаміка новацій в економічній і соціальній сферах, нові елементи способу життя, атмосфера очікування нового, поступове розширення можливості проявити свої здібності створюють належну ситуацію і передумови для пробудження культурно-громадської активності молоді та втілення у життя ідей модернізації дозвілля” [2, с. 11].

У вищому навчальному закладі досягнення цієї мети забезпечується поєднанням зусиль і співпрацею кафедр, деканатів і бібліотеки. Характерною особливістю бібліотек вищої школи є те, що вони знаходяться в постійному пошуку нових форм роботи з читачами й виконують не тільки традиційні функції, створюючи умови для спілкування читачів, організації їхньої роботи з джерелами інформації. Встановлено, що основними функціями дозвілля в бібліотеках є комунікативна, творча, пізнавальна та виховна.

Комунікативна функція дає змогу розширити можливості для спілкування, подолання самотності, знаходження нових друзів. Вона яскраво виявляється в таких формах дозвілля, як диспути, зокрема – “Вміти кохати”, який провів читальний зал №1 зі студентами до дня святого Валентина, на який запросили психолога, “Чи потрібні нам книги сьогодні?”, де студенти висловлювали думки про книги й відмінність їх від електронних посібників; вечори відпочинку, дні поезії, літературні читання, зокрема “Василь Симоненко – поет і людина” (до 75-ої річниці від дня народження), Шевченківські дні, літературні читання, зокрема “Пророка дух гуртує українців” та інші. При цьому інформаційне спілкування передбачає обмін думками, задоволення естетичних та пізнавальних потреб.

Творча функція спрямована на створення умов для виявлення й розвитку творчого потенціалу особистості. Маючи різноманітні інтереси, людина прагне визнання своїх здібностей та умінь на дозвіллі. У бібліотеці К-ПНУ ім.Івана Огієнка творча функція виявляється в таких формах дозвілля, як участь в театралізованих виставах. Щорічно проводяться “Вертепи”, конкурси “Українська писанка”, вечори “Хата без рушників, що людина без дітей”, бесідах “СНІД – проблема не лише ХХ ст.” (до Всесвітнього дня боротьби зі СНІДом), у концертах до дня 8-го Березня.

Важливо зазначити, що в процесі самодіяльної творчості людина формується як митець, майстер, удосконалюючи не лише себе, а й оточення.

У бібліотеці має існувати така атмосфера, в якій кожен одержував би задоволення від творчості, від спілкування, від участі в цікавих зустрічах, презентаціях, вечорах. Прикладом є презентація книги, яка вийшла напередодні 65-ої річниці Великої Перемоги (Завальнюк. О. М. Кам'янець-Подільський державний учительський інститут у роки Великої Вітчизняної війни: дослідження, документи і матеріали, спогади / О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, А. П. Гавришук; Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка, наукова бібліотека, Центр дослідження історії Поділля.- Кам'янець-Подільський: Оіюм, – 2010. – 448 с: іл.). На 448-х сторінках автори – ректор університету професор О. М. Завальнюк, директор наукової бібліотеки професор В. С. Прокопчук, редактор газети “Студентський меридіан”, член Національної спілки журналістів України А. П. Гавришук дослідили функціонування Кам'янець-Подільського інституту народної освіти в роки Великої Вітчизняної війни. На зустріч прибули ветерани О. М. Жук, Б. М. Кушнір, Б. Р. Ліпман, В. Г. Назарчук, О. К. Носов, М. Й. Семиліт, В. Г. Скірко з дружиною Софією, П. І. Свідер, О. Т. Щур. Ветерани поділилися спогадами, а студенти подарували гостям пісні грізних воєнних літ.

Зустріч з ветераном Великої Вітчизняної війни професором університету П. І. Свідером, присвячена 65-ій річниці Перемоги, проведена працівниками читального залу №1. Літературно-музична композиція “Ніхто не забутий, ніщо не забуто...” за участі фронтовиків О. М. Жука, Б. Р. Ліпмана, О. К. Носова відбулася на педагогічному факультеті, на історичному факультеті з Б. М. Кушніром, О. К. Носовим та О. Т. Щуром – “Діти, обпалені війною”. Гості розповіли присутнім, як воювали за рідну землю, про свій бойовий шлях, страхіття війни і радість Перемоги. При цьому працівники бібліотеки організували тематичні книжкові виставки “Ми йшли до тебе, Перемого”, “Народна пам'ять вічна і жива”. Такі зустрічі стали міцним містком між учасниками війни і молодими людьми. Студенти мали можливість послухати, поставити запитання і подарувати ветеранам власні вірші, виконати пісні воєнних років.

Вирішуючи питання дозвілля, бібліотеки постають центрами культури, спілкування молоді. Серед культурно-дозвіллевих заходів, що провела наша наукова бібліотека, – літературно-музичний вечір “Кобзарська слава України”, де присутні мали змогу послухати пісні у виконанні кобзарів.

Нерідко організуються виставки до визначних і знаменних дат, які також є важливим засобом набуття студентами досвіду куль-

турної поведінки та вихованості, адже сучасний фахівець має володіти не просто певним обсягом знань, а “розвиненою духовністю, мораллю, культурою, здоров’ям і патріотизмом, тобто всім тим, без чого він не може ефективно виконувати свої професійні функції на користь держави і людства” [4, с. 17].

У всіх 16 підрозділах наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка готуються актуальні тематичні виставки “Україна суверенна: від витоків до сьогодення”, “Василь Симоненко: життя і творчість”, “Нам книга мудрість донесе”, “Чорнобиль – біль довічний”, “Красо України, Подолля”, тематичні полиці “Конституція України в дії”, “Творчий доробок М. Г. Кудрявцева”, ретровиставки “Перший “Кобзар” Шевченка”, проводяться тематичні огляди літератури “Василь Симоненко – поет, філософ, правозахисник, людина”, “Жіноча доля в творчості Шевченка”, “Педагогічна діяльність Софії Русової”, бесіди “Пам’ятаєш, земле, 45-й, земле, 41-й не забудь”, “Видавничка справа на сучасному етапі”, диспути “Вміти кохати”, “Чи потрібні нам книги сьогодні”, літературні вечори “Жінки, яких ми любимо (до свята 8 березня)”, “І квіт на камені Шевченка пам’ятає”, читацькі конференції “Верни до мене, пам’яте моя: літературно-біографічний портрет Василя Стуса”, зустрічі з цікавими людьми, уроки-реквієми “Не згасни, свічко пам’яті: година пам’яті жертв Голодомору 1932–1933 років”, Дні поезії, Дні кафедр, День краєзнавства “Духовні скарби Подільського краю”, дні інформації “Нові надходження літератури”, інформаційні години “Українська мова сьогодні”, “Нові надходження з питань народознавства”, що стимулює молодь до творчого пошуку, до змістовного, культурного дозвілля.

Проведення бібліотеками масових заходів сприяє вихованню в молодого покоління якісно нових ціннісних орієнтацій і пріоритетів, позитивно впливає на становлення особистості студентів. Вони відіграють важливе пізнавальне значення, сприяють формуванню загальної та професійної культури молодих людей, їх інтелектуальному та естетичному вихованню.

Культурно-просвітницька робота вищого навчального закладу – це не тільки кількість проведених заходів, а й спосіб донести книгу до читача, спосіб життя колективу за певними законами, традиціями, це – складова виховної системи нашого університету. Вхідження особистості до такої системи сприяє її розвитку й вихованню високих моральних якостей, почуття гуманізму, орієнтації на українську культуру, мову, національно-патріотичні традиції.

Дозвілля є важливою сферою соціалізації особистості. Особистість набуває ціннісних орієнтацій, знань, досвіду не лише за умов

систематичного навчання, а й у процесі спілкування, відпочинку. Тому ставимо собі за ціль, зробили дозвілля змістовним, які б сприяло самореалізації, розкриттю творчого потенціалу особистості.

Список використаних джерел

1. Гавчук І. Виховання людської гідності – одне з основних завдань освіти / І. Гавчук // Твій погляд. – 2009. – 13 листоп. – С.1–3.
2. Грабар Н. Культура дозвілля студентської молоді у бібліотеках вищих навчальних закладів / Наталя Грабар // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 7. – С. 16–19.
3. Грінішина І. Популяризація культурно-просвітницької роботи бібліотеки вищого навчального закладу / І. Грінішина // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету. Сер.: Бібліотекознавство. Книгознавство / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т, наук. б-ка; [редкол.: О. М. Завальнюк (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т, 2008. – Вип. 1.
4. Загальна педагогіка: лекції : навч.-метод. посібн. / Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. – Кам'янець-Подільський : Зволейко, 2007. – 284 с.
5. Костюк Г. С. Вікова психологія / Г. С. Костюк. – К., 1976. – С. 28.
6. Національна комплексна Програма “Молодь України”. – К., 1977. – С. 38.
7. Прокопчук В. С. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету : роки становлення й розквіту : іст. нарис / В. С. Прокопчук, Л. Ф. Філінюк ; Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка наукова бібліотека. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – 284 с.
8. Сухомлинська О. Розвиток особистості і освіта: історичний вимір / Ольга Сухомлинська // Освіта України. – 2008. – 6 черв. – С. 6.
9. Типове положення про бібліотеку вищого навчального закладу Міністерства України : Затверджене наказом Міністра освіти і науки України № 155 від 30 квіт. 1988 р. // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 1988. – № 13. – С. 27–32.
10. Шульга О. Посилення культурно-просвітницької та виховної функції бібліотек / Ольга Шульга // Вища освіта України. – 2008. – № 1. – С. 64–71.

В статтю дається определение основных функций досуга, раскрывается роль библиотеки ВНЗ в воспитательной работе студентов средствами культурно-просветительской работы.

Ключевые слова: библиотека, библиотека вуза, студент, студенческая молодежь, досуг, личность, массовая работа.